

โหยหาอดีต

หน้าตาที่แปลกไปของ “รูสมิแล” ฉบับนี้คือการถอยหลังกลับไปหาวันก่อนคืนเก่าที่ผมรู้สึกว่า นำรื่นรมย์ เป็นความรื่นรมย์ในลักษณะของ “การโหยหาอดีต” โดยส่วนตัวผมเห็นว่า “รูสมิแล” ในอดีตนั้นน่าชื่นชม และช่างเหมาะสมกับความเป็นวารสารของมหาวิทยาลัยในหัวเมืองใหญ่อย่างปัตตานีไม่น้อย ก่อนหน้านั้นทุกครั้งที่ยากรู้จักตัวตนของ 3 จังหวัดภาคใต้ ผมมักจะนึกถึง “รูสมิแล” (และวารสาร “แลใต้”) เพราะบทความแต่ละชิ้น เรื่องราวแต่ละบรรทัดล้วนเต็มไปด้วยสีสัน กลิ่นอาย วิถีคิด และมุมมองของท้องถิ่น

ต่อไปผมและกองบรรณาธิการจะพยายาม สอดส่องมองหางานเขียนทั้งในรูปบทความทั่วไป และบทความทางวิชาการที่สะท้อนถึงสีสันท้องถิ่น มาประชันโฉมกันใน “รูสมิแล” ให้มากขึ้น คอลัมน์ ต่างๆ ทั้งขาประจำและขาจรจะเริ่มต้นจากทรัพยากร และองค์ความรู้จากท้องถิ่น ขณะเดียวกันเราก็จะ เรียนรู้โลกกว้างด้วยการตามให้ทันกับแนวคิดทาง สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ที่เคลื่อนไหวไป อย่างมากแล้ว (เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2515 ซึ่งเป็น ปีแรกที่ “รูสมิแล” คนโตโผล่หน้ามาवाद)

ฉบับนี้เราจึงมีเรื่องจากปกที่มีชีวิตชีวาถึง 3 เรื่อง เรื่องแรกคือ “ความทรงจำในเหตุการณ์ ดุชงญอ พ.ศ. 2491” ของพิงพันธ์ เนตรรังษี ซึ่งเล่า เหตุการณ์โศกนาฏกรรมที่หมู่บ้านดุชงญอ อ.ระแงะ จ.นราธิวาส ผ่านมุมมองของผู้ที่ร่วมอยู่ในความ ชัดแย้งนั้นโดยตรง ผมเชื่อว่าบทความเรื่องนี้ สามารถสะท้อนแง่มุมและรายละเอียดใหม่ๆ ที่ ประวัติศาสตร์นิพนธ์เกี่ยวกับดุชงญอบรรดามีอาจ ไม่เคยกล่าวถึงมาก่อน ขณะที่ เรื่อง “ดุชงญอ : ความสวยงามในม่านหมอกแห่งสงคราม” ของ ชุมศักดิ์ นรารัตน์วงศ์ เล่าเรื่องราวของชุมชนแห่งนี้ ผ่านกรอบแว่นของ “ลูกหลานดุชงญอ” คนหนึ่งที่เกิดและเติบโตที่นั่น ยืนยันให้เห็นว่าดุชงญอเป็น ดินแดนพหุวัฒนธรรมที่ทั้งมลายู ไทย และจีน ต่าง อยู่ร่วมกันอย่างสันติ ส่วนเรื่องสุดท้ายเป็นงาน ศึกษาของ พุทธพล มงคลวรารณ เรื่อง “ข้อเท็จจริงบางประการเกี่ยวกับ “ข้อเรียกร้อง 7 ข้อ ของ หะยีสุหลง” ที่ย้อนกลับมามองข้อเท็จจริงกรณี “ข้อเรียกร้องทั้งเจ็ด” ของหะยีสุหลง อับดุลกาเดร์ ซึ่งเกิดขึ้นก่อนเหตุการณ์ดุชงญอเพียงไม่นาน จน

อาจเป็นไปได้ว่าแรงปะทุครั้งสำคัญที่หมู่บ้านเล็กๆ แห่งนี้อาจมีเชื้อมาจากเรื่องนี้ด้วยก็เป็นได้

บทความ “การแสดงอัตลักษณ์พื้นทางของ กลุ่มชาวยำการละครในสังคมพหุปัตตานี” ของ บัณฑิต ไกรวิจิตร ก็น่าสนใจ เมื่อเยาวชนใน มอ.ปัตตานี ใช้การแสดงละครเป็น “ภาษา” ชนิด หนึ่งในการสื่อสารถึง “คำประกาศว่าด้วยสันติภาพ” ของพวกเขา คณะละครตั้งคำถามอันคมคายว่า สันติภาพจะเกิดขึ้นได้จากวิธีการที่ขัดแย้งกับ เป้าหมายของมันได้อย่างไร? คำถามนี้ด้านหนึ่ง เปรียบเป็น “ข้อเสนอ” ว่าด้วยความสมานฉันท์ ในชายแดนใต้ ทางออกของพวกเขาแม้ไม่ได้บอก อย่างตรงไปตรงมา แต่ก็แสดงออกให้เห็นผ่าน การ สำแดงออกถึงอัตลักษณ์ที่บัณฑิตเรียกว่า “อัตลักษณ์พื้นทาง”

นับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ทุกๆ แห่งหนเต็มไปด้วยผู้อพยพโยกย้าย และคนพลัด ถิ่น ในหน่วยงานสังคมหรือการเมืองต่างๆ จึงไม่ อาจคงความดั้งเดิมหรือแก่นแท้ทางวัฒนธรรม ไว้ได้อีกต่อไป แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์พื้นทาง เกิดขึ้นมาเพื่ออธิบายผลจากปรากฏการณ์เหล่านี้ ในสังคมปัตตานีก็เช่นเดียวกัน บัณฑิตเรียกว่า “สังคมพหุปัตตานี” สื่อนัยความหมายของความ หลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างลึกซึ้งและ กว้างขวาง ขณะที่มีความพยายามขีดอาณาบริเวณ ทางวัฒนธรรมเป็นไทย มลายูมุสลิม และไทย เชื้อสายจีน แต่การแสดงกลุ่มละครเยาวชนกลับ ยืนยันว่า เส้นแบ่งทางวัฒนธรรมเหล่านี้เลื่อนราง ยิงนัก พวกเขาสาธิตให้เห็นผ่านภาษาที่เรียกว่า “การแสดงละคร” ในที่นี้ ภาษาจึงไม่ใช่แค่เพียง

การสื่อสารความหมายเรื่องสันติภาพเท่านั้น แต่ภาษายังสร้างอัตลักษณ์ที่พึงปรารถนาของเยาวชนอีกด้วย

ขณะที่ภาษาไม่ใช่แค่เครื่องมือสื่อสาร “อาหาร” ก็ไม่ใช่แค่สิ่งที่จะทำให้ท้องอิ่ม บทความ “อาหารเล่าขานตำนานวัฒนธรรม” ของชูลีพร วิรุณหะ จะแสดงให้เห็นว่าอาหารที่เรากินเข้าไป นั้นซุกซ่อนเอาไว้ด้วยความหมายทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และอื่นๆ อย่างไร

ปัจจุบันการศึกษาอาหารในมิติทางวัฒนธรรม ของนิสิตมานุษยวิทยา ก่อให้เกิดแนวศึกษาที่เรียกว่า “มานุษยวิทยาอาหาร” กันมากขึ้น อาหารเปรียบเสมือน “ภาษา” ที่มนุษย์ใช้สื่อสารและทำความเข้าใจกัน ขณะเดียวกัน อาหารก็สำแดง ออกถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชน นักวิชาการบางท่านบอกว่าการกินเป็นเสมือนการสนทนากัน หากเราพูดคุยกันด้วยภาษาไม่ได้ แต่เรากินด้วยกันได้ ก็แสดงว่าเรารู้กันดี สนทนากันได้ และเข้าใจกันได้

ความน่าสนใจของการอ่านอาหารในฐานะ สัญลักษณ์ที่แสดงถึงความหมายทางวัฒนธรรม จึงไม่หยุดอยู่ที่การบอกเล่าถึงสูตรอาหารอีกต่อไป เช่นเดียวกับการ “อ่านวรรณกรรม” แนวคิด และทฤษฎีที่ล้าหน้าหลากหลายก็ทำให้เรามองวรรณกรรมด้วยสายตาที่เปลี่ยนไป ดังนั้น ความหมาย หรือนัยยะที่วรรณกรรมได้ซุกซ่อน เอาไว้จึงย่อมเปลี่ยนไปด้วย ถึงตอนนี้เราคงต้อง ยอมรับแล้วว่า การวิจารณ์ วิเคราะห์ วิจัย วิจารณ์ วิจัย หรือ “วิ” ไฉย เกี่ยวกับวรรณกรรมนั้นคือ กระบวนการสร้าง “ตัวบทใหม่” นักเขียนไม่อาจ ผูกขาดความหมายของวรรณกรรมเอาไว้ที่ตัวนัก เขียนเองอีกต่อไป แนวโน้มเช่นนี้จึงทำให้การอ่าน วรรณกรรมทุกวันนี้เป็นเรื่องสำเร็จทางปัญญา ไม่ว่าจะวรรณกรรมเรื่องนั้นๆ จะสังกัดค่าย “เพื่อชีวิต” ค่าย “สร้างสรรค์” ค่าย “วรรณคดี” หรือค่าย “พาณิชย์” ซึ่งในฉบับนี้เราจะเห็นได้ในบทวิเคราะห์ เรื่องสั้นลือชื่อของอาจินต์ ปัญจพวรรณ์ เรื่อง “เศรษฐศาสตร์กลางทะเลลึก : สัตว์วิทยาและ อำนาจของภาษา” โดยชุตติศักดิ์ ภัทรกุลวณิชช์

[หมายเหตุบรรณาธิการ]

พิเชษฐ แสงทอง

“ดุษงญอ” เป็นหมู่บ้านเล็กๆ อยู่ในเขตอำเภอ ระแงะ จังหวัดนราธิวาส ใกล้เทือกเขา สันกาลาคีรี ชายแดนไทยติดกับรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย หมู่บ้านแห่งนี้อาจเป็นเพียง หมู่บ้านชายแดนที่ใครไม่รู้จักเหมือนหมู่บ้าน อื่นๆ อีกนับพันนับหมื่นในประเทศไทย หากไม่ เกิดโศกนาฏกรรมครั้งสำคัญขึ้นมาในเดือน อันธธอระอุของปี พ.ศ. 2491

เหตุการณ์นี้กลายเป็นอนุสาวรีย์แห่งความขัดแย้งใน จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งได้รับการกล่าวขวัญถึงทั้งในแง่ เรื่องเล่ามุขปาฐะ สารคดี รายงานทางราชการ เรื่องเล่าทาง ประวัติศาสตร์ และงานเขียนทางวิชาการ และอาจกลายเป็น “สัญลักษณ์” ของการต่อสู้ของอุดมการณ์ชาตินิยมปัตตานี เมื่อมันได้เกิดเหตุที่คล้ายคลึงกันอีกครั้งในเขตปัตตานี สงขลา และนราธิวาส เมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2547

โศกนาฏกรรมดุษงญอเกิดขึ้นระหว่างวันใดถึงวันใด ไม่เป็นที่ยุติ บ้างก็ว่าระหว่างวันที่ 26 - 29 เมษายน พ.ศ. 2491 บ้างก็ว่า 25 - 28 เมษายน นิด อานูอา นิด มาห์มูด

(Nik Anuar Nik Mahmud) ชาวมาเลเซียระบุในหนังสือ Sejarah Perjuangan Malayu Patani 1785 - 1954 (1999) ว่าเหตุการณ์นี้ก่อตัวขึ้นมาตั้งแต่วันที่ 20 เมษายน เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจยิงปืนไปยังชาวบ้านที่กำลังมีงานบุญกันอยู่ แล้วรายงานไปยังหน่วยเหนือว่ามีกองโจรชาวมลายูจำนวน 1,000 คน กำลังเตรียมการเพื่อก่อกบฏ (อ้างถึงในชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2551 : 120) อิบรอฮิม ชุกรี (2549 : 90) ระบุว่าในวันที่ 27 เมษายน รัฐบาลส่งเครื่องบินรบบินร่อนเหนือฟากฟ้าหมู่บ้านดุซงญอ เรือรบลอยอยู่ในทะเลสาบบางนราถูกสั่งให้เทียบท่า ความขัดแย้งทวีความรุนแรงขึ้นในวันที่ 28 เมษายน เมื่อได้เกิดการต่อสู้ “ระหว่างชาวมลายูราวๆ 1,000 คน กับกองกำลังตำรวจ...การต่อสู้เริ่มจากการริเริ่มของฝ่ายตำรวจสยามก่อน โดยที่พวกเขาบุกโจมตีชาวมลายูที่ถูกทางการเชื่อวากำลังเตรียมการเพื่อต่อต้านรัฐบาล การต่อสู้ครั้งนี้ใช้เวลาประมาณ 36 ชั่วโมง ซึ่งในที่สุดชาวบ้านได้ยอมแพ้ แต่กองกำลังของชาวมลายูส่วนหนึ่งหนีเข้าไปในป่า”

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ อ้างถึงข้อมูลของซัมเบอร์อี เอ. มาเลค (Mohd. Zamberi A.Malek) ที่ให้รายละเอียดเหตุการณ์ที่แตกต่างออกไป มาเลคกล่าวว่าเขาได้ข้อมูลมาจากรายงานของตงกู มะห์มุด มะหะยิดดิน กล่าวถึงเหตุการณ์ที่ชาวบ้านรวมตัวกันประมาณ 60 - 80 คน ถูกเจ้าหน้าที่โจมตีกะทันหัน ชาวบ้านแตกกระเจายและหนีไปตั้งหลักที่ตันหยงมัส รวมกำลังได้ประมาณ 1,000 คน ก็ตัดสินใจประกาศทำ “ญีฮาด” ชาวบ้านอ้างว่าตำรวจเป็นฝ่ายยิงใส่ก่อนเนื่องจากเข้าใจผิดว่าชาวบ้านรวมกลุ่มเพื่อเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาล เหตุการณ์เลวร้ายลงเมื่อชาวบ้านในละแวกใกล้เคียงเข้ามาสมทบด้วย ตำรวจที่กรุงเทพฯ ส่งกำลัง 3 กองร้อยลงมาในพื้นที่ การปะทะกันเกิดขึ้นในวันที่ 26 เมษายน ระหว่างปะทะมีเครื่องบินของทหารอากาศไทย 3 ลำ บินวนหาเป้าหมายชาวบ้าน มีรายงานด้วยว่ากองทัพเรือไทยนำเรือรบมาเทียบท่าที่อ่าวนราธิวาส มีข่าวลือว่ากองกำลังไทยต้องการกวาดล้างชาวมลายู การปะทะทำให้ชาวบ้านล้มตายประมาณ

มัสยิดในหมู่บ้านดุซงญอ

400 - 600 คน แต่ราชการกล่าวว่ามีเพียง 30 -100 คน เท่านั้น ส่วนฝ่ายตำรวจเสียชีวิต 30 นาย (ชัยวัฒน์ อาานันท์, 2551 : 120-121)

ข้อมูลที่น่าสนใจอีกด้านหนึ่งปรากฏในหนังสือ **ดุซงญอ 2491 ถึงตากใบวิปโยค** ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2492 (ตีพิมพ์ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2548) หนังสือเล่มนี้เดิมชื่อ **ท่องเที่ยว ผจญภัย** เขียนขึ้นหลังจาก วรมัย กบิลสิงห์ ในฐานะภรรยาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตรังออกเดินทางไปดุซงญอเมื่อกลางเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2491 หลังเกิดเหตุการณ์ไม่ถึง 2 เดือน วรมัย ย้ำว่าภารกิจของเธอคือการเข้าไปแสวงหาความจริง กรณีดุซงญอแม้ความจริงที่ว่านั่นอาจจะเป็นความจริงอันจำกัดเพราะส่วนใหญ่มักจะมาจากปากคำของข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความถูก-ผิดในเหตุการณ์โดยตรง

วรมัยได้รับการบอกเล่าจากเจ้าหน้าที่ถึงเหตุการณ์ปะทะตลอดจนวิธีการรับมือของตำรวจในวันนั้น ภรรยาของข้าราชการระดับสูงรายหนึ่งเล่าว่า

1 - 3 บรรยากาศการใช้ชีวิตประจำวันของชาวบ้านที่นี่ (ชุมศักดิ์ นรารัตน์วงศ์ : ถ่ายภาพ)

ครอบครัวข้าราชการล้วนเตรียมพร้อมอพยพลงเรือที่จอดเทียบท่าอยู่บางนราทันทีหากเจ้าหน้าที่ควบคุมสถานการณ์ไม่ได้ สถานการณ์ความขัดแย้งทำให้ข่าวของในจังหวัดนราธิวาสแพงอย่างมาก แม่บ้านรายหนึ่งเล่าว่า “พริกชี้หนู 8 เม็ด หัวสิบสตางค์ มะนาว ผลละ 50 สตางค์ อะไรๆ ก็ 50 สตางค์ เป็นอย่างต่ำ”

ตำรวจสองนายที่รอดชีวิตยืนยันว่า เพื่อนของเขาคนหนึ่งเสียชีวิตเพราะกระสุนปืนเจาะเข้าที่หัว ข้อมูลจากตำรวจบอกว่าเหตุปะทะเกิดขึ้นอย่างรุนแรงตั้งแต่เช้าวันที่ 26 เมษายน ถึงวันที่ 27 เมษายน นายสำคัญประการหนึ่งจากคำบอกเล่าของตำรวจคือ เหตุการณ์ปะทะวันแรกนั้นชาวบ้านต่อสู้อย่างไร้กระบวน เหมือนไม่ได้ตั้งตัวมาก่อน กระทั่งวันที่ 27 เมษายน จึงดูมีกระบวนการขึ้นมาบ้าง เมื่อมีการดักซุ่มตีต้อนตำรวจอย่างมีระบบ เช่น ชุ่มยิง

จากเนินสูง และป่าสาธุ หนังสือพิมพ์ **มาลายา ทรีบูท** (Malaya Tribune) ฉบับวันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2491 รายงานว่ามีชาวบ้านเสียชีวิต 30 - 100 คน ตำรวจเสียชีวิต 5 นาย

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ตั้งกรรมการขึ้นมาสอบสวนกรณีนี้ พบว่า “การจลาจลเกิดขึ้นเนื่องจากความเข้าใจผิด เนื่องจากมีการประชุมของชาวมลายูมุสลิมเป็นจำนวนมากที่เกี่ยวกับไสยศาสตร์ คือ พิธีอาบน้ำมันต์ที่เชื่อว่าทำให้อยู่ยงคงกระพัน พันแทงไม่เข้า เหตุการณ์นี้เป็นที่คิดสังเกตุของตำรวจ จึงขอเข้าระงับ แต่ชาวบ้านไม่ยอม จึงเกิดปะทะกันลูกกลมใหญ่โตขึ้น” (วรมัย กบิลสิงห์, 2548 : 20) กรรมการได้ข้อสรุปว่าเจ้าหน้าที่กระทำรุนแรงเกินไป

แน่นอนว่าผลการสอบสวนเช่นนี้ นอกจากอาจเป็นผลของเงื่อนไขเหตุการณ์ที่เป็นไปได้แล้ว

ส่วนหนึ่งยังเป็นเพราะนโยบายในการปกครอง 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของจอมพล ป. ที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย กล่าวคือ หลังเกิดความไม่พอใจของชาวบ้าน ต่อนโยบายครอบงำทางวัฒนธรรมเมื่อครั้งเป็น นายกรัฐมนตรีสมัยแรกแล้ว จอมพล ป. ก็พยายาม ประนีประนอมกับมลายูมุสลิมมากขึ้น เช่น ให้ชาวมุสลิมขึ้นดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยกระทรวงศึกษาธิการเป็นครั้งแรก นอกจากนั้นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากนราธิวาสและยะลา ก็เสนอให้รัฐบาล ทำตามข้อเรียกร้องของชาวมุสลิม (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2551 : 119) โดยเฉพาะข้อเรียกร้องที่ นำโดยหะยีสุหลง อับดุลกาเดร์ ซึ่งขณะนั้นถูกควบคุมตัวอยู่ที่กรุงเทพฯ หลังจากถูกจับกุมเมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2491

เราเห็นอะไรจากข้อมูลข้างต้นนี้? ที่ชัดเจนก็คือ เราพบว่าวันที่เกิดเหตุและจำนวนผู้เสียชีวิตในรายงานหรืองานเขียนของหลายๆ ฝ่ายนั้นมีความแตกต่างกัน นักวิชาการท้องถิ่นและชาวมาเลเซียมักให้ตัวเลขชาวบ้านที่เสียชีวิตและชาวบ้านที่อพยพเข้ามาเลเซียสูงพอสมควร ขณะที่ชาวบ้านในพื้นที่ส่วนหนึ่งเชื่อว่าชาวมลายูมุสลิมเสียชีวิตเพียงน้อยนิด เพราะอาณาภาพของน่านมรดกศักดิ์สิทธิ์และคาถาอาคม หนังสือพิมพ์ก็เสนอตัวเลขอีกตัวเลขหนึ่ง เจ้าหน้าที่ตำรวจก็เสนอไปอีกจำนวน อย่าวว่าแต่งงานเขียนซึ่งเกิดขึ้นหลังๆ เลย แม้แต่ผู้ที่อยู่ในห้วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์อย่าง วรมัธยม กบิลสิงห์ ก็ยังไม่สามารถหาข้อยุติเกี่ยวกับเหตุการณ์ เธอสารภาพว่า ได้ “พลิกหาข่าวจากหนังสือพิมพ์หลายฉบับ (แต่) ยิ่งอ่านมากก็ยิ่งไม่ทราบว่าจะเชื่อฉบับไหนดี ที่สุดจึงตัดสินใจออกเดินทางเพื่อหาความจริง” (วรมัธยม กบิลสิงห์, 2548 : 25)

อย่างไรก็ดี “ความจริง” ที่วรมัธยมหาได้จากการเดินทางลงดูขงญอ สุดท้ายแล้วก็ไม่สามารถครอบคลุมนความจริงได้ทั้งหมด แต่เพียงเสี้ยวหรืออีกแง่มุมหนึ่งของความจริงเท่านั้น สิ่งนี้เป็นปัญหาหนึ่งในประวัติศาสตร์นิพนธ์เกี่ยวกับขงญอ (รวมทั้งประวัติศาสตร์นิพนธ์ใดๆ ในโลกนี้) ชัยวัฒน์ได้เปรียบเทียบข้อมูลจากงานเขียนหลายชิ้น พบว่า

ตัวเลขตำรวจที่เสียชีวิต 30 นายนั้นระบุตรงกัน “แต่ในด้านจำนวนชาวมลายูมุสลิมที่เสียชีวิตแตกต่างกันตั้งแต่ประมาณ 30 คนถึง 100 คน ตามรายงานของราชการหรือประมาณ 400 - 600 คน ในงานเขียนของฝ่ายมลายูมุสลิม” นักวิชาการชาวมาเลเซียรายหนึ่งคือ Syed Serajai Islam ระบุว่ามิใช่ชาวบ้านเสียชีวิตถึง 1,100 คน ชัยวัฒน์ได้ตรวจสอบพบว่า นักวิชาการท่านนี้อ้างอิงตัวเลขดังกล่าวจากงานเขียนของ วัน การ์เด เจ๊ะมัน (ค.ศ. 1990) แต่เมื่อไปตรวจสอบต้นฉบับที่ถูกต้องก็มิพบจำนวนผู้เสียชีวิต 1,100 คนแต่อย่างใด วัน การ์เด เจ๊ะมัน ระบุเพียงว่ามีชาวบ้านเสียชีวิต 400 คน ฝ่ายตำรวจ 30 คน (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2551 : 120)

เราจะหาความสอดคล้องของข้อมูลตัวเลขได้อย่างไร คงเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ เพราะเมื่ออดีตได้กลายเป็นเรื่องเล่า มันก็จะยิ่งถอยห่างจากความจริงที่เกิดขึ้นจริงๆ มากขึ้นทุกทีๆ จะหลงเหลือก็เพียงแต่ความจริงในเรื่องเล่า

สิ่งที่น่าสนใจในที่นี้ จึงไม่ใช่ความจริงกรณีดูขงญอเป็นเช่นใด แต่กลับเป็นคำถามที่ว่าฝ่ายต่างๆ เล่าเรื่องดูขงญออย่างไร ทั้งนี้ก็เพราะมนุษย์เรานอกจากจะมีศักยภาพทางด้านความทรงจำที่จำกัดแล้ว การเลือกสรรสิ่งที่จะจดจำ (ซึ่งสุดท้ายจะถูกถ่ายทอดออกมาผ่านเรื่องเล่า) ก็เป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ก่อให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “การเมืองของการจดจำ” ที่เป็นปรากฏการขวางกั้นการเข้าถึงความจริง

พอล ริคัวร์ ผู้เขียนหนังสือ Memory, History, Forgetting เสนอว่าการจดจำอาจเป็นกระบวนการลึกลับอย่างหนึ่ง นั่นคือ การจดจำที่จะจดจำทำให้สิ่งนั้นไปเลยก็ได้ การจดจำอาจเป็นการเบนความสนใจจากสิ่งที่เกิดขึ้นในทีใดทีหนึ่งไปยังสิ่งที่เกิดขึ้นที่อื่น ดังเช่น การจดจำที่จะจดจำเหตุการณ์กบฏ 7 หัวเมือง ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (เพื่อหาคำอธิบายเหตุการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ปัจจุบัน) ทำให้สังคมไทยหลงลืมการกบฏตามหัวเมืองต่างๆ ทั่วทุกภูมิภาคที่เกิดขึ้นในห้วงเวลาเดียวกัน เช่น กบฏเงี้ยวเมืองแพร่ในภาคเหนือ กบฏฝูญูในภาคอีสาน เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้การลืมนี่จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพิจารณาความทรงจำ เนื่องจากการที่สังคมจดจำก็คือการรู้ว่าต้องลืมอะไร (อ้างอิงใน Jane Marie Law, 2006 : 7-12) ดังนั้นความหลงลืมของฝ่ายหนึ่งจึงอาจเป็นความทรงจำของอีกฝ่ายหนึ่ง บางทีในธรรมชาติที่วินแห่งของความทรงจำนี้ การที่เราเปิดกว้างเพื่อรับฟังเรื่องเล่าสำนวนต่างๆ ของหลายๆ ฝ่ายอาจทำให้เกิดความทรงจำใหม่ๆ และก่อให้เกิดเรื่องเล่าสำนวนใหม่ๆ ขึ้นได้

เช่นเดียวกับบทความเรื่อง “ความทรงจำในเหตุการณ์ดุฆงญอ พ.ศ. 2491” ของ พล.ต.ท. พิงพันธุ์ เนตรรังษี ซึ่ง “รัฐมิแล” นำมาเป็นเรื่องจากปกประจำฉบับนี้ พล.ต.ท. พิงพันธุ์ เขียนบทความชิ้นนี้เมื่อราว 2 ปีก่อน ซึ่งนับว่าห่างไกลจากเหตุการณ์ดุฆงญอร่วม 6 ทศวรรษ บทความชิ้นนี้ยืนยันได้เป็นอย่างดีว่าการเขียนทางประวัติศาสตร์สุดท้ายแล้วก็เหมือนกับการงานวรรณกรรมชิ้นดีที่จบแบบปลายเปิด กล่าวคือมักเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้เขียนต่อบทเพิ่มเติม (ทั้งเขียนในใจและเขียนเป็นลายลักษณ์) เพื่อเติมต่ออยู่เสมอ

พล.ต.ท. พิงพันธุ์ เนตรรังษี เป็นอดีตหัวหน้าสถานีตำรวจอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา อดีตผู้ช่วยผู้บังคับบัญชาการตำรวจภูธร 4 สงขลา ได้รับการแต่งตั้งเป็นรองผู้บัญชาการกองกำลังผสมฝ่ายตำรวจในยุทธการปราบปรามโจรจีนคอมมิวนิสต์มลายาที่รัฐบาลไทยลงนามร่วมกันกับรัฐบาลมาเลเซีย เมื่อ พ.ศ. 2520

ในเหตุการณ์โศกนาฏกรรมดุฆงญอ พล.ต.ท. พิงพันธุ์ มียศร้อยตำรวจตรี เป็นหัวหน้ากองกำลังตำรวจ “หน่วยที่ 1” ควบคุมกำลังพล 14 นาย ชุ่มอยู่ใกล้ตลาดดุฆงญอ หลังถูกโจมตี ท่านได้ช่วยเหลือ ร.ต.ท. กวี (รองหัวหน้ากำลังตำรวจหน่วยที่ 2) ซึ่งถูกปืนที่แขนซ้าย ก่อนพาไปรักษาตัวที่ตันทงมัส

แน่นอนว่าเรื่องเล่าเรื่องนี้ย่อมไม่แตกต่างจากเรื่องเล่าเรื่องอื่นๆ ที่มีมาก่อนหน้า หรือที่อาจจะถูกเขียนหรือเล่าขานขึ้นมาอีกในอนาคต ตรงที่ไม่อาจให้ภาพความจริงได้อย่างครอบคลุม อย่างไรก็ตาม เรื่องเล่านี้ก็ทำให้มุมมองหนึ่งของคนที่อยู่ร่วมใน

เหตุการณ์ครั้งนั้น อันอาจมีบทบาทเป็นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่จะช่วยเติมเต็มช่องว่างของเรื่องเล่าเกี่ยวกับดุฆงญอ ถ้าใครได้อ่านงานเขียนเกี่ยวกับดุฆงญอมาบ้างจะพบว่า พล.ต.ท. พิงพันธุ์ ได้ตอบคำถามหลายๆ คำถามที่นักวิชาการสนใจใคร่รู้เกี่ยวกับเหตุการณ์และผลสืบเนื่องของเหตุการณ์

เป็นงานเขียนสั้นๆ ที่อาจส่งผลให้โศกนาฏกรรมดุฆงญอ และ “อนุสาวรีย์ลูกปืน” ตื่นพื้นขึ้นมาเป็นบทเรียนเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งที่ทรงค่าของสังคมไทย (๘)

อ้างอิง

- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. 2551. ความรุนแรงกับการจัดการ “ความจริง” : ปัตตานีในรอบกึ่งศตวรรษ. กรุงเทพฯ :
ธรรมศาสตร์, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- วรมัย กบิลสิงห์. 2548. ดุฆงญอ 2491 ถึงตากใบ วิปโยค. กรุงเทพฯ : ร่วมด้วยช่วยกัน.
- อิบรอฮิม ชุกรี. 2549. ประวัติศาสตร์ราชอาณาจักรมลายูปัตตานี. เชียงใหม่ : ซิลค์เวอร์ม.
- Jane Marie Law. 2006. “Introduction : Cultural Memory, the Past and the Static of the Present”. *Acta Orientalia Vilnensia* 7, 1-2 : 7-12.